

Centar za ekonomske i evropske studije

**PREGLED EKONOMSKIH
INDIKATORA ZA CRNU GORU U
2022. I PROJEKCIJA ZA 2023.**

**MONTENEGRO
MACROECONOMIC INDICATORS
OVERVIEW FOR 2022 AND THE
FORECAST FOR 2023**

Podgorica, januar 2023.

Rezime¹

Svjetska ekonomija u 2022. se suočavala sa visokom inflacijom, i posljedično, mjerama restriktivne monetarne i fiskalne politike reflektovanih u povećanju referentnih kamatnih stopa i smanjenju fiskalnih stimulusa koji su povećali agregatnu tražnju.

BDP Crne Gore je u prva tri kvartala 2022. godine rastao 7,1 procenta realno. U trećem kvartalu 2022. godine, BDP bilježi usporeniji realni rast u odnosu na prethodni kvartal, kao i u odnosu na uporedni kvartal 2021.godine. Na to je uticala i visoka inflacija, koja je smanjila raspoloživi dohodak. Neto zarade u novembru 2022.godine su realno povećane za blizu 14 odsto u odnosu na isti mjesec prethodne godine, ali su smanjene za oko 10 odsto u odnosu na početak 2022.godine, čime je smanjena kupovna moć građana.

Investicije su posle stagnacije u prvoj polovini 2022. godine počele da padaju, a njihovo ukupno smanjenje je bilo 2,7 procenata tokom prva tri kvartala.

Ekonomski rast u prvih devet mjeseci 2022. praćen je pozitivnim kretanjima na tržištu rada i povećanjem aktivnosti i zaposlenosti. Stopa nezaposlenosti opada, ali prilično sporo.

Analizom kretanja ključnih komponenti potrošnje, procjena CEES-a je da je realni rast

ekonomije u 2022. godini, bio između 5,8 i 6,3 odsto.

Ekonomski rast je značajno bio podstaknut ekspanzivnom fiskalnom politikom, baziranom na rastu tekuće potrošnje, naročito transfera za socijalnu zaštitu, kao i troškova zarada i penzija u odnosu na 2021.godinu .

Budžet za 2023. godinu karakteriše nastavak ekspanzivne fiskalne politike, i naročito izražena socijalna komponenta, zbog snažnog povećanja izdataka za plate u javnom sektoru, penzije i socijalna davanja, uz smanjenje izdataka za investicije. Projektovani deficit budžeta za 2023. iznosi blizu 6 odsto BDP. S obzirom na trenutnu situaciju na finansijskim tržištima, veliki izazov za Crnu Goru, biće realizacija zaduživanja, kako zbog nedovoljne tražnje tako i visine kamatnih stopa za potrebe finansiranja budžeta za 2023.godinu i redovnog servisiranja obaveza države.

*Polazeći od očekivanog kretanja lične potrošnje, investicija, prihoda od turizma i inflacije, CEES-ova projekcija je **da bi realni rast ekonomije u Crnoj Gori u 2023. mogao biti oko 2 procenta.***

¹ Autori analize: Vujošević Nina i Živković Radovan, CEES

Međunarodno okruženje

MMF je u oktobarskom ažuriranju projekcija izmijenio projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za svjetsku ekonomiju za 2022. i 2023. godinu. Stopa rasta realnog BDP-a za 2022. procijenjena je na 3,2 procenta i 2,7 za 2023. Za razvijene ekonomije stopa rasta smanjena je na 2,4 procenata, a za novorastuće i ekonomije u razvoju na 3,7 procenata. Za 2023. rast svjetske ekonomije projektovan je na 2,7 procenata, i to 1,1 procenat za razvijene i 3,7 procenata za novorastuće i ekonomije u razvoju.

Procjene inflacije za svjetsku ekonomiju za 2022. je 8,8 procenata, u 2023. bi trebala da bude na nivou od 6,5 procenata, dok je za 2024. projektovana na nivo od 4,1 procenta.

Većina ekonomija u razvoju i novorastućih tržišta (emerging markets) su dio ove dinamike koja se ogleda u usporavanju ili padu ekonomske aktivnosti. U skladu s ovim pada i raspoloživi dohodak a otežano je zaduživanje za refinansiranje duga, bilo zbog nedostatka tražnje, bilo zbog visokih kamatnih stopa. Značajno povećanje troškova za kamate dovodi do smanjenja budžeta za ostale namjene.

Projekcije inflacije pokazuju da će borba protiv nje imati implikacije na dalje povećanje osnovnih kamatnih stopa u sljedećoj godini sa pomenutim negativnim efektima.

Vodeći indikatori cijena koji se odnose na: nivo proizvođačkih cijena, troškove isporuke, cijene sirovina i inflaciona očekivanja su u padu, što je uticalo na

odluke najvećih centralnih banaka da sredinom decembra povećaju kamatne stope za 0,5 p.p. što je smanjenje u odnosu na prethodna povećanja od 0.75 p.p. Najava Evropske centralne banke (ECB) je da će zbog još uvijek visoke inflacije i u sljedećem periodu povećavati kamatne stope. Tako bi one one sa sadašnjih 2 procenta mogle da porastu na najmanje 3 procenta do kraja prve polovine 2023.

Na sekundarnom tržištu (Berza u Frankfurtu) je došlo do oporavka cijene crnogorskih obveznica koje su krajem decembra nuđene sa oko 20 procenata diskonta, a kamatna stopa (kamatne stope se obrnuto proporcionalne cijeni obveznica) iznosi oko 8 procenata. To je i dalje značajno visok raspon (spread) u odnosu na stopu prilikom izdavanja obveznica, kada je iznosila 2,875 procenata, kao i u odnosu na referentne stope na njemačke obveznice.

Realni sektor

Realni BDP u trećem kvartalu 2022 godine bilježi rast od 3,2 procenta u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Lična potrošnja je realno rasla za 9,8 procenata. Potrošnja države rasla je za 2,6 procenata, dok su investicije smanjene za 8,1 procenata. U rastu su značajno učestvovala promjene u zalihama sa 3,9 p.p. Pozitivni saldo izvoza i uvoza roba i usluga iz trećeg kvartala 2021. je promijenjen u deficit od 57,6 miliona eura. Izvoz roba i usluga je imao realni rast od 3,2 procenta, dok je uvoz rastao 13 procenata.

Kao posljedica dinamike u tri kvartala **BDP je rastao 7,1 procenta realno**. Potrošnja domaćinstava je rasla 11,6 procenata usljed rasta zarada i penzija i socijalnih primanja, **mada visoka inflacija polako smanjuje raspoloživi dohodak, pa visoke stope rasta prometa u trgovini na malo padaju**. Doprinos potrošnje domaćinstava ukupnom rastu je iznosio 8,4 p.p. Potrošnja države je bila realno viša 0,6 procenata. Investicije su posle stagnacije u prvoj polovini godine počele da padaju, pa je to rezultiralo ukupnim padom investicija od 2,7 procenata. Negativni saldo izvoza i uvoza porastao 29,1 procenata što je negativno uticalo na ukupan rast sa 4,9 p.p. Izvoz roba i usluga je porastao za 23,1 procenta, dok je uvoz rastao 24,8 procenata u stalnim cijenama.

Podaci za tri kvartala pokazuju da dolazi do smirivanja ukupne tražnje podstaknute povećanjem raspoloživog dohotka kroz povećanje zarada, penzija i ostalih primanja početkom godine. **Visoka inflacija je tokom godine smanjivala raspoloživi dohodak pa je to rezultiralo značajnim padom stopa realnog rasta kod skoro svih komponenti BDP-a (potrošni pristup)**. Uz pretpostavku realnog rasta BDP-a od 2-4 procenata u četvrtom kvartalu, procijenjeni realni rast na nivou 2022. godine je bio između 5,8 i 6,3 procenta.

Fizički obim **industrijske proizvodnje** u Crnoj Gori bilježi pad od 6,8 procenata u trećem kvartalu 2022. godine u odnosu na treći kvartal 2021. godine. Sektor Vađenje ruda i kamena bilježi rast od 9,7 procenata, sektor Prerađivačka industrija bilježi pad od 9

procenata, dok sektor Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija bilježi pad od 7,8 procenta. Kao rezultat kretanja u prva tri kvartala, industrijska proizvodnja je zabilježila pad od 3,8 procenta.

Promet u sektoru industrije, izražen indeksom u trećem kvartalu 2022. godine, bilježi rast u odnosu na treći kvartal 2021. godine od 20,4 procenata, pri čemu je promet u sektoru „Vađenje ruda i kamena“ porastao za 55,1 procenat, dok je promet u prerađivačkoj industriji rastao za 5,5 procenata. Za tri kvartala 2022. promet je porastao za 20,4 procenta.

Crnu Goru je u trećem kvartalu 2022. posjetilo ukupno 573.537 **turista** (kolektivni smještaj) od čega 521.378 stranih dok ostatak čine domaći turisti. To je povećanje od 25,3 procenata u odnosu na prošlogodišnji treći kvartal. Ostvareno je 2.527.637 noćenja što je povećanje od 19,1 procenata. Od ukupnog broja, strani turisti su ostvarili 2.288.558 noćenja. Podaci Centralne banke pokazuju da je u trećem kvartalu ostvaren prihod od turizma u iznosu od 678,2 miliona eura, što je nominalno povećanje od 15,3 procenta. U oktobru 2022. zabilježen je rast noćenja od oko 92 procenta.

Za devet mjeseci mjeseci ostvareni prihodi od turizma iznosili su 916 miliona eura što je za 30 procenata više nego u istom prošlogodišnjem periodu. Realan rast prihoda iznosio je oko 11 procenata uzimajući u obzir visok rast cijena u ovom sektoru. Procjenjujemo da je ukupna prihod

od turizma bio oko 980 miliona eura na nivou 2022. godine, nominalno.

Građevinska aktivnost izražena vrijednošću radova u trećem kvartalu 2022. bilježi pad od 5,4 procenata, dok ostvareni efektivni časovi na gradilištima bilježe smanjenje od 3 procenata, g-n-g.

Prosječna cijena stana u novogradnji na nivou Crne Gore u trećem kvartalu 2022. iznosi 1.319 eura, cijena stanova koje grade privredna društva iznosi 1.446 eura, dok je cijena preko solidarne stambene izgradnje niža i iznosi 600 eura. Prosječna cijena stana u Crnoj Gori je u odnosu na isti kvartal prethodne godine viša za 10,4 procenata, pri čemu je kod privrednih društava viša za 20,2 procenata, dok je cijena stana preko solidarne stambene izgradnje viša 9,1 procenata.

Promet u **trgovini na malo** porastao je za 24,2 procenata u trećem kvartalu 2022. u odnosu na isti kvartal prethodne godine, pri čemu je povećanje od 38 procenata zabilježeno u prometu goriva, dok je prodaja u prehrambenim prodavnicama porasla 20,9 procenata. Promet je realno porastao za 7,1 procenat.

Šumarstvo i poljoprivredna proizvodnja

Vrijednost otkupa i prodaje **proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva** od strane poslovnih subjekata i zemljoradničkih zadruga u trećem kvartalu bila je viša za 16,5 procenata nego prethodne godine i iznosila je oko 12,4 miliona eura. Proizvodnja šumskih sortimenata porasla je za 12,8

procenata u trećem kvartalu 2022. u odnosu na prethodnu godinu .

Inflacija

Prosječna inflacija u trećem kvartalu 2022. u odnosu na isti prethodne godine, mjerena indeksom potrošačkih cijena iznosi 15,3 procenta, dok u septembru dostiže 16 procenata. U Eurozoni, inflacija je u septembru iznosila 9,9 procenata. Najveći uticaj na stopu inflacije u prvih 9 mjeseci Crnoj Gori imalo je povećanje cijena hrane od prosječno 26,4 procenata i povećanje cijena prevoza 16,7 procenata. Anliza prosječne stope rasta pokazuje da u ukupnoj stopi od 15,3 procenata mlijeko, sir i jaja učestvuju sa 2,5 procentnih poena, hljeb i žitarice 2,0, čvrsta goriva 1,7, meso 1,6, povrće 1,2 p.p. i gorivo 1,5 procenata.

Cijene proizvođača industrijskih proizvoda u Crnoj Gori u trećem kvartalu 2022. godine u odnosu na isti 2021. godine bilježe rast od 14,3 procenata. Sektor "Vađenje ruda i kamena" bilježi rast cijena od 25,1 procenata, sektor "Prerađivačka industrija" bilježi rast od 19,6 procenata, dok su cijene u sektoru "Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija" ostale nepromijenjene, odnosno ostale su na nivou cijena iz trećeg kvartala 2021 godine.

Trend visokih stopa inflacije je nastavljen i u četvrtom kvartalu 2022, budući da je godišnja stopa inflacije u novembru iznosila 17,5 procenata. Razlozi mnogo bržeg rasta cijena u Crnoj Gori u odnosu na EU se nalaze u rastu potrošnje usljed ekspanzivne fiskalne politike koja se manifestuje kroz rast zarada, penzija i socijalnih davanja. Ona je dovela do

smanjenja kupovne moći u Crnoj Gori krajem 2022. godine u odnosu na januar mjesec.

Tržište rada

Prema Anketi o radnoj snazi, tržište rada bilježi nastavak oporavka, prema podacima za treći kvartal 2022, što je dominantno posljedica rasta ekonomije u post-covid periodu, ali i rasta broja zaposlenih u javnom sektoru. Stopa aktivnosti stanovništva je povećana na 60,1 procenata u trećem kvartalu 2022. godine, dok je stopa zaposlenosti povećana na 52,3 procenata sa 40,9 procenata u istom kvartalu prethodne godine. Stopa nezaposlenosti je u istom uporednom periodu smanjena sa 16,3 procenata na 13 odsto. Navedeno je rezultat povećanja ekonomske aktivnosti u postpandemijskom periodu, imajući u vidu snažan ekonomski rast.

Prema administrativnim podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, **broj nezaposlenih** na kraju trećeg kvartala je iznosio oko 44 hiljade ili oko 19 odsto, što je i dalje visoko, uprkos oporavku ekonomije od posljedica pandemije.

Neto zarade su prosječno povećane 33 odsto u periodu januar – oktobar 2022. u odnosu na prethodnu godinu. S obzirom na prosječnu inflaciju u istom periodu koja je iznosila 12,1 procentata, proizilazi da je realna zarada viša 19 procenata u odnosu na 2021. Posmatrano u novembru, prosječna zarada bez poreza i doprinosa je iznosila 721 eura i ona je realno viša za 14 odsto u odnosu na novembar 2021. U odnosu na januar 2022.godine, prosječna neto zarada je

smanjena za oko 10 odsto, smanjujući tako kupovnu moć stanovnika.

Prosječna penzija je u oktobru iznosila 359 eura i u novembru je bila realno viša za oko 2 odsto u odnosu na kraj prethodne godine.

Povećanja plata i penzija su bila jedan od glavnih pokretača visokog rasta ekonomije u 2022. godini. Povećanja su finansirana iz opštih prihoda budžeta jer je ukinuto plaćanje doprinosa na zdravstvo, a dodatno je uvećan i deficit Fonda PIO.

Fiskalni sektor

Deficit centralnog budžeta u prvih 9 mjeseci je iznosio 36 miliona eura ili 0,7 odsto BDP. U četvrtom kvartalu je nastavljen rast deficita, koji je za prvih jedanaest mjeseci 2022. godine iznosio je 94,4 miliona eura ili 1,7 odsto procijenjenog BDP-a. On je u odnosu na isti period 2021. godine povećan za 21,2 miliona eura ili za 28,9 procenata. Prihodi budžeta su u periodu januar-novembar 2022. godine iznosili 1,79 milijardi i veći su za 7,6 odsto u odnosu na isti period 2021. godine. Povećanje prihoda je ostvareno prvenstveno zahvaljujući rastu prihoda od PDV-a, ali i ostalih poreskih kategorija, kao što je porez na dobit pravnih lica, kao i usljed povećanja prihoda od doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje. Navedeni rast prihoda, naročito od PDV-a je ostvaren usljed: (i) visoke stope inflacije; (ii) povećane tekuće potrošnje zbog ekspanzivne fiskalne politike od početka 2022. godine; (iii) elektronske fiskalizacije, koja je stupila na snagu 1. juna 2021. godine. Doprinosi od PIO su povećani za 16,3 procenta u odnosu na prvih

jedanaest mjeseci 2021. godine, usljed povećanja prosječne zarade u zemlji.

S druge strane, podaci za prvih 11 mjeseci 2022. godine pokazuju pad prihoda od doprinosa na obavezno zdravstveno osiguranje za 84,3 procenata ili za 129 miliona eura u odnosu na prvih 11 mjeseci 2021. godine, zbog promjene poreske politike kojom su ukinuti doprinosi za obavezno zdravstveno osiguranje. Takođe, prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica su u prvih jedanaest mjeseci smanjeni za 32,7 miliona eura ili za 30,4 odsto manje u odnosu na prvih jedanaest mjeseci 2021. godine. Navedeno je posljedica uvođenja neoporezivog dijela dohotka na niže zarade, ali i mogućih efekata neformalne zaposlenosti zbog snažnog povećanja minimalne zarade u zemlji.

Rashodi centralnog budžeta su povećani u prvih 11 mjeseci 2022. za 148,2 miliona eura ili 8,5 odsto u odnosu na uporedni period 2021. godine. Posmatrani period 2022. godine karakteriše rast tekuće potrošnje, naročito transfera za socijalnu zaštitu za 79,5 miliona eura ili 15,4 odsto u odnosu na uporedni period 2021.godine. Takođe su povećani i transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru za oko 42 miliona eura ili 18,5 odsto .

Usvajanjem rebalansa budžeta 29.09.2022. godine, nastavljena je ekspanzivna fiskalna politika zasnovana na povećanju tekućih rashoda, naročito rashoda za socijalnu zaštitu. Procijenjeni deficit centralnog budžeta za 2022.godinu je oko 8 odsto BDP-a. Ovakvo stanje će nastaviti da podstiče inflaciju i nepovoljno će uticati na javni dug. S obzirom da se naša ekonomija suočava s

jakim izazovima u sljedećem srednjoročnom periodu, potrebno je vrlo obazrivo vođenje fiskalne politike, imajući u vidu planirano povećanje zarada u javnom sektoru u 2023.godini, kao i redovna usklađivanja penzija, kao i proširenje baze korisnika ostalih socijalnih davanja.

Imajući u vidu da Crna Gora nema fiskalnog prostora za nastavak ovakve fiskalne politike, preostaje donošenje hitnih mjera fiskalne konsolidacije koje bi obezbijedile hitno smanjenje projektovanog deficita budžeta. Te mjere prije svega trebaju obuhvatiti rashodnu stranu budžeta kroz zaustavljanje dalje rasta zapošljavanja u državnoj upravi i državnim preduzećima i reformu politike zarada, smanjenje diskrecione potrošnje, reformu socijalne politike kroz bolje targetiranje socijalnih davanja prema onima kojima su najpotrebnija; reformu penzijskog sistema; smanjenje diskrecione potrošnje, strogo poštovanje kriterijuma pri selekciji projekata u kapitalni budžet. Na prihodnoj strani je potrebno analizirati efekte izmijenjenih stopa na porez na dobit preduzeća i dohodak fizičkih lica, sagledati mogućnost ukidanja pojedinih poreskih izuzeća, kako bi se sagledao mogući prostor za dalje proširenje poreske baze i povećanje prihoda. U suprotnom, budžet Crne Gore se već u prvim mjesecima 2023. godine može suočiti za izazovom nedovoljne likvidnosti, nemogućnosti redovnog pokrića mandatornih rashoda (za plate, penzije, socijalna davanja i sl). Rizik navedenog naročito može biti povećan, ukoliko se na finansijskom tržištu blagovremeno ne obezbijedi planirano zaduženje za

finansiranje budžeta, odnosno projektovanog deficita od oko 6 odsto BDP-a.

Cijene zaduživanja na međunarodnom tržištu su za zemlje u razvoju vrlo visoke, a prostor za zaduživanje sužen zbog monetarne politike ECB kroz povećanje osnovne kamatne stope i najavljena dalja povećanja u toku 2023. godine, usmjerene na smanjenje inflacije. Dodatna nepovoljna okolnost je najava ECB da će u cilju borbe protiv inflacije plasirati dio suverenog duga iz svog portfolija nagomilanog tokom prethodnog perioda (kriza u Eurozoni u 2012. , kao i stimulisanje ekonomije u periodu pandemije). Ove mjere čine zaduživanje značajno skupljim a smanjuje se i likvidnost tržišta. Trenutna cijena crnogorskog duga je u padu a kamatne stope su oko 8,2 procenta, čime je servisiranje duga otežano (troškovi za kamate rastu). Dodatni rizik je rizik ostvarenja planiranih prihoda koji su planirani na osnovu optimističkih projekcija Vlade o ekonomskom rastu od oko 4 odsto u 2023.

Finansijski sektor

Ukupni krediti banaka na kraju trećeg kvartala 2022. iznosili su 3,67 milijardi eura i viši su za 26,4 procenata u odnosu na kraj septembra 2021, pri čemu su sektor stanovništva i nefinansijski sektor ostvarili rast od 26,4 i 24,2 procenta, respektivno. Ukupni depoziti kod banaka iznosili su 4.97 milijardi eura i ostvarili rast su na godišnjem nivou od 24,4 procenta. Najznačajniji deponenti – stanovništvo (rezidenti), nerezidenti i nefinansijski sektor ostvarili su rast od 19,4 ,25,5 i 30,0 procenata, respektivno. Depoziti sektora stanovništva iznosili su 1,62 milijardi eura (rezidenti), 1,3

milijarde eura nerezidenti i 1,64 milijarde eura nefinansijski sektor. Koeficijent likvidnosti bankarskog sektora (ukupni krediti / ukupni depoziti) pao je na 0,74 u septembru 2022, što pokazuje da depoziti rastu brže od rasta kredita.

Prosječna ponderisana aktivna kamatna stopa za postojeće poslove, u septembru 2022. godine iznosila je nominalno 5,12, dok je efektivna bila 5,6 procenata. Stope su niže u odnosu na septembar 2021. godine za 0,09 i 0,12 procentnih poena. Za privredu AKS je nominalno iznosila 3,96 dok je efektivna iznosila 4,26 procenta. Stope su bile niže na godišnjem nivou za 0,15 i 0,16 pp. respektivno. AKS za stanovništvo je nominalno iznosila 6,38 procenata ili 7,07 procenata efektivno. Stope za stanovništvo su bile niže na godišnjem nivou za 0,10 i 0,13 p.p. Pasivne kamatne stope su u septembru 2022. iznosile prosječno 0,26 procenata, za fizička lica 0,35 procenata a za pravna 0,18, kako nominalne tako i efektivne.

Platni bilans

Saldo (suficit) tekućeg računa platnog bilansa smanjen je je u trećem kvartalu 2022. u odnosu na isti prethodne godine za 58,2 procenta i iznosi 67,5 miliona eura. Ovo smanjenje je uslovljeno povećanjem deficita na računu roba za 251,3 miliona eura, tako da je on dostigao visoke vrijednosti od 842,9 miliona eura (povećanje od 42,5 procenata). Povećan je i suficit na računu usluga za 135,7 miliona eura, povećanje od 21.8 procenata. Najznačajnije stavke su uvoz roba koji je povećan za 277,8 miliona eura i prihodi od usluga koji su iznosili 1,01

milijardi eura i veći su za 194,5 miliona eura u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na rekordnu 2019. godini prihodi od turizma su niži za 10,9 procenata. Uzimajući u obzir visoku rast cijena u ovom sektoru realni prihodi od turizma u trećem kvartalu su niži za oko 3 procenta nego prethodne godine. Značajno je povećan suficit na računu sekundarnih dohodaka od kojih su lični transferi (doznake iz inostranstva) viši za 36,6 miliona eura.

Analiza spoljnotrgovinske razmjene pokazuje da na strani izvoza bilježimo povećan izvoz električne energije za 10,5 miliona eura i povećanje izvoza metala za 13,8 miliona eura. Na strani uvoza izdvajaju se stavke hrana gdje je uvoz veći za 41,6 miliona eura, za naftne derivate potrošeno je 51,99 miliona eura više nego u trećem kvartalu prethodne godine, dok je uvoz električne energije veći za 70,6 miliona eura.

S obzirom da na kapitalnom računu praktično nema kretanja, saldo tekućeg i kapitalnog računa u iznosu od 67,5 miliona eura sastoji se od povećanja priliva neto direktnih stranih investicija u iznosu od 242,03 miliona eura što je 65 procenata više nego u trećem kvartalu prethodne godine, dok na računu portfolio investicija imamo odlive u iznosu od 33,5 miliona eura. Na računu neto ostalih investicija bilježi se odliv u iznosu od 152,7 miliona eura. Odlivi sa pozicije rezerve centralne banke iznosili su od 263,4 miliona eura. Nepokriveni dio salda bilježi se na stavci neto greške i omaške i iznosi 131,3 miliona eura.

Za devet mjeseci 2022 godine je zabilježen visok rast SDI od 70 procenata pa su one dostigle iznos od 599 miliona eura (neto), pri čemu su najveća ulaganja u nekretnine sa ukupnim prilivom od 322,2 miliona eura.

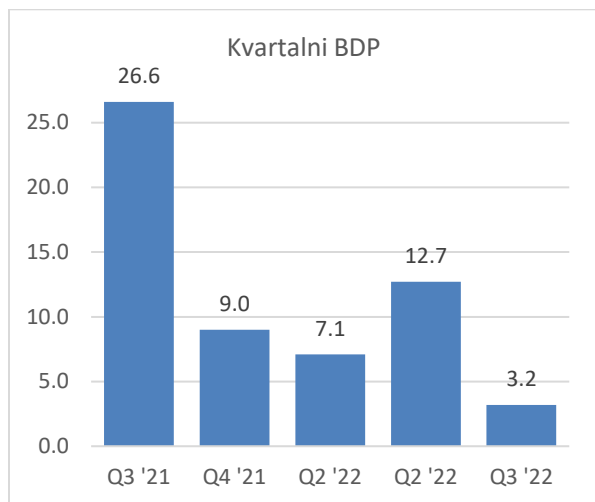
Projekcije za 2023.

S obzirom da je u 2022. godini model rasta ekonomije bio zasnovan na povećanju domaće tražnje kroz visoko povećanje zarada, usklađivanje penzija i povećanje socijalnih davanja, ne očekujemo da će se ovakva kretanja nastaviti u 2023. godini. Investicije su počele da padaju u 2022. godini, što je bilo najizraženije u trećem kvartalu godine, uz očekivanje njihovog daljeg pada u 2023. godini. Prihodi od turizma (tri kvartala) su bili viši nego u prethodnoj godini 30 procenata nominalno, ali visoka inflacija umanjuje taj rezultat, pa bi realan rast mogao biti oko 11 procenata, tako da očekujemo umjeren rast prihoda od oko 5 procenata u 2023. godini s obzirom na smanjenje dolazaka turista iz Ukrajine i Rusije i smanjenu tražnju iz zemalja EU.

S obzirom na ove faktore procjenjujemo da bi realan rast ekonomije u Crnoj Gori mogao da bude oko 2 procenta.

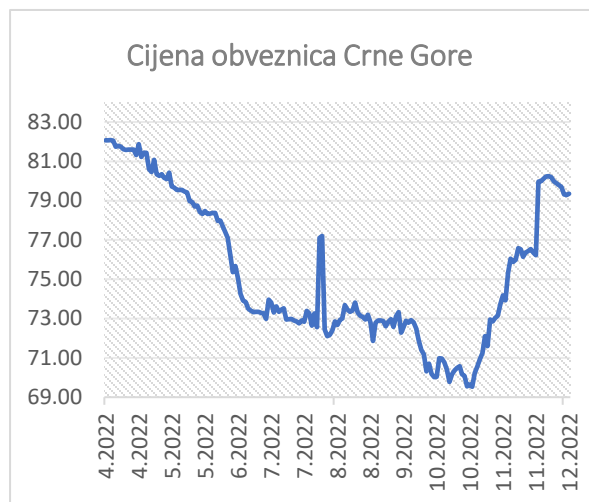
S obzirom na trenutnu situaciju na finansijskim tržištima, veliki izazov biće realizacija zaduživanja, kako problem tražnje tako i visina kamatnih stopa. Ukoliko bi došlo do nemogućnosti zaduživanja na tržištu, preostaju programi s međunarodnim finansijskim institucijama (MMF, Svjetska banka), kao i kombinacija mjera fiskalne konsolidacije i strukturnih reformi i rješavanja napregnute finansijske pozicije.

Stopa rasta BDP-a pada u trećem kvartalu...

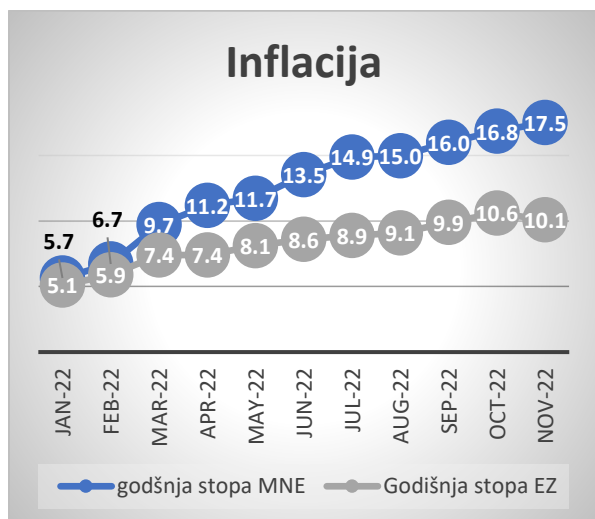
Izvor: Monstat

Diskont crnogorskih obveznica 20 % ...

Izvor: Berza u Frankfurtu

Znatno brži rast cijena nego u EZ...

Izvor: Monstat

Odabrani makroekonomski indikatori

	2019	2020	2021	Q3'21	Q4'21	Q1'22	Q2'22	Q3'22
				u odnosu na isti kvartal prethodne godine				
Realni rast BDP-a u procentima	4,1	-15,3	13,0	26,6	9,0	7,1	12,7	3,2
Učešće u stopi rasta u procentnim poenima				Učešće- u procentnim poenima				
Potrošnja domaćinstava	2,2	-3,3	3,3	3,2	2,5	11,1	9,8	5,9
Potrošnja države	0,2	0,1	0,1	0,3	0,4	0,1	-0,3	0,4
Investicije	-0,5	-3,3	-3,4	-2,9	-4,4	0,6	-0,4	-1,4
Promjena u zalihama	1,5	-1,0	0,2	-2,4	8,2	0,3	7,4	3,9
Neto izvoz roba i usluga	0,7	-7,8	12,9	28,4	3,0	-5,0	-3,9	-5,5
izvoz roba i usluga	2,5	-20,9	21,3	46,6	13,5	19,4	15,2	1,9
Uvoz roba i usluga	-1,8	-13,1	-8,4	-18,2	-10,4	-24,4	-19,0	7,5
Index potrošačkih cijena u procentima prosječno	0,4	-0,3	2,4	3,1	4,3	7,4	12,1	15,3
	procentat BDP-a			u milionima eura ako drugačije nije naznačeno				
Prihodi budžeta	39,1	38,3	39,1	439,6	556,4	561,7	360,3	537,3
Izdaci budžeta	42,1	48,1	41,0	496,4	461,0	590,4	365,0	539,8
Rashodi za zarade	9,8	11,7	11,0	136,6	129,7	134,4	135,9	128,0
Transferi za socijalnu zaštitu	11,5	13,1	11,6	142,7	142,3	145,1	154,1	163,0
Kapitalni rashodi	5,7	5,2	3,2	35,3	45,2	48,2	55,5	48,5
Suficit/deficit budžeta	-3,0	11,0	-1,9	-56,7	95,5	-28,8	-11,0	-36 ²
Primarni fiskalni bilans	-0,8		0,4	-22,0	115,2	-34,5	-22,0	-
Državni dug u procentima BDP-a	75,6	103,3	83,3	82,99	73,8	71,3	70,4	71,16
				u milionima eura ako drugačije nije naznačeno				
Izvoz roba	9,4	9,8	10,6	129,5	154,7	216,1	196,8	156,0
Uvoz roba	51,1	49,0	49,3	721,1	657,4	629,7	934,4	999,0
Neto izvoz usluga	20,6	4,2	19,3	622,6	150,2	77,4	236,7	758,3
od čega turizam-prihodi	21,1	2,8	15,3	574,4	43,9	45,3	192,6	678,3
Neto izvoz roba i usluga	-21,2	-35,0	-19,4	30,9	-352,4	-336,2	-500,9	84,6
Saldo primarnih dohodaka	1,1	1,6	2,1	39,8	26,7	56,7	17,2	28,3
Saldo sekundarnih dohodaka	5,7	7,4	8,1	90,9	121,5	93,5	124,2	123,8
Tekući račun platnog bilansa	-14,3	-26,1	-9,2	161,7	-204,3	-186,0	-359,5	67,5
Neto direktne strane investicije	6,2	11,2	11,7	146,6	228,7	163,2	193,8	599,0
Stopa nezaposlenosti (u procentima)	...	...	...	23,26	24,73	23,02	19,9	19,0 ³

² Deficiti kumulativno za 9 mjeseci

³ Izvor, ZZCG, stanje na kraju septembra